

ACC. N:R. 2246

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: H. Frankman
Härad: Frota Adress: Gråbröd. gat Malmö
Socken: Gudmundtorp Berättat av: Hilda Frankman
Uppteckningsår: 1929 Född år 1875 i Gudmundtorps sn

Uppteckningen rör

REG. sid 1

Skriv endast på denna sida!

Register.

A:e 3. Skogssnuvan och skogsmannen.

A:f 4. Bäckahästen.

D. 5. Varför Kastbergaborna äro fattiga.

D:i 6. Vad göingevagnarnas hjul sjunga.

G:a 7. Skogsutflykter

I. 8. "Vem viskar i den stilla dalen.

I:b 10. "Bror Hellman, bror Bellman och bror Kexell.. ."

I:c 11. "Det var en afton då vinden ven..."

" 12. "Var morgon en alpros..."

" 13. "O, det är så kallt jag fryser..."

" 14. "Ingen ros och ingen blomma..."

I:e 15. Vaggvisa.

" 16. "Vyss, vyss i agan..."

I:f 17. Ramsa om "släboarna".

" 18. " vid räkning.

" 19. Ramsor vid "leka pjätt".

I:i 20. Ortöj.

J:f ~~23~~ Utslag.

K. ~~24~~ Jullekar: "slå troll ihjäl", "prega jul", "Tända ljuset".
-26

K:f ~~27~~ Sånglek: "Brum, brum, brilla..."

" ~~28~~ "Anna vanna gause..." /lek./

" ~~29~~ Lek: "Var bor viban?"

L:c ~~30~~ Främlingar i stallen.

M:a ~~31~~ Julbrödet vid vårarbetets början.

M:c ~~32~~ Sista kärven.

M:e ~~33~~ Lin och linberedning

" ~~39~~ Fånga haren.

N:a ~~40~~ Julaftons bruk.

" ~~41~~ Julens mellandagar.

" ~~42~~ "Mågningen" annandag jul.

N:b ~~43~~ Veckan innan påsk.

P:b ~~44~~ Vad kråkan skrek.

U:a ~~45~~ Kyssa bröd.

U:g ~~46~~ Slakt.

U:k ~~47~~ Våvnad

skogssnuvan.

Skogssnuvan

Far berättade, att hans far en gång i kvällen gick genom en skog. Plötsligt kom en naken kvinna springande med bröstet slängda över axlarna rakt emot honom. Det var "skövsnuan". "Om I ser någon e, säj ente ad I sett mej", sa "skövsnuan". Mannen lovade det.

Skogsmannen.

En liten stund senare kom en ryttare och frågade honom om han nyligen sett en kvinna. Mannen vågade inte neka utan svarade som sant var. "Skövmannen" - ty det var han - tog upp ett mynt och kastade till mannen. Denne sökte fånga det men det gick rakt genom handen. "Skövmannen" sprängde vidare. Snart hördes ett skott och ett skrik och strax efter kom "skövmannen" ridande med den skjutna "skövsnuan" framför sig på hästen. Mannen blev rädd och skyndade sig hem men talade inte om vad han sett den dagen. Det kunde vara farligt och ofta hörde man personer som blivit svårt sjuka för att de samma dag de sett något övernaturligt, talat om det.

Skogsmannen.

Bäckahästen.?

Bäckahästen. ?

På farfars tid skulle gårdens hundar alltid ha ett namn, som stod i förbindelse med å, bäck, flod eller ström, såsom t.ex. "Bäcka", "Floda", "Ström", eller något liknande. Det var för att stå väl med Bäckahästen, som regerade i ån en hundra meter nedanför gården. När farfar levde låg far hos drängen i drängstugan. Det är far som berättat denna historia. En natt var hunden, som den gången hette "Ström" och som brukade taga sin tillflykt till drängkammaren, som saknade dörr, särskilt orolig. Han skällde i ett kör, rusade från gården in drängkammaren och så ut igen. Så hände det flera gånger. Slutligen hände det som hunden blev piskad ute på gården och i nästa ögonblick kom han inspringande och kröp in under drängens säng. Det var mörk natt ute. Men drängen steg upp - far var också därinne - och såg ut. Då såg han en gås ligga utanför dörren. "E du nu här igen, din rälle", sa drängen. Men det skulle han inte ha sagt, ty på natten blev han mycket sjuk, rent av sinnesförvirrad, så där var intet annat att göra än söka kloka. Det var bäckahästen, som förvandlat sig till gås, eller var det något annat "bäckatöj".

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Varför Kastberga-
borna äro fattiga.

Varför Kastberga-
borna äro fattiga.

Kastbergaborna äter mycket fisk
men så spottar de ut brödet med fiskbenen.
Det är därför att de äro fattiga, ty brödet
är en dyrbar gåva och att vanhelga den straf-
fer sig alltid. Det var vad far sa.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Vad hjulen på göinge-
bornas vagnar sjunga.

Vad hjulen på göinge-
bornas vagnar sjunga.

När göingebornas vagnar skulle upp för en backe, sa
folk förr i världen att hjulen sjöng: "Vi hjälpas ad, vi hjälpas ad."
(Vid arbete brukade far säga: "Vi faur hjälpas ad liasom göngahjulen)."

När göingevagnarna skulle ned för en backe, sjöng hjulen:
"Var behytte se, var behytte se."

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Skogsutflykter.

Förr i världen samlades ibland på somrarna alla Gudmundtorps bönder med förspända hästar och alla de som inte hade några hästar fick åka med dem som hade. Matkorgar hade man med sig och så bar det iväg upp mot skogbygden norr om Ringsjön. I en enda lång rad körde man, och spelmän hade man med sig som spelade under hela färden och muntert gick det till.

Skogsutflykter.

Vem viskar i den stilla dalen...

Vem viskar i den stilla dalen,
vem viskar där?
Är det ett slag av näktergalen där
där bäcken är?
Nej bäcken stannat
tyst fågeln är.
Det är helt annat som viska där.

En jungfru satt med en krans i håret
vid Visbur bäck,
som ängel mild som en ros om våren
så frisk och käck.
Hon viskar troget:
"Min natt är lång,
så hemsk är skogen,
kom hem en gång".

Det suckar i den stilla dalen,
Vem suckar där?
Det är väl duvans suck i alen
där bäcken är.
Nej bäcken stannat, tyst fågeln är.
Det är helt annat
som suckar där.

En yngling inom fängslets murar
i mörkret satt,
Han suckade, omkring naturen
ljöd sucken matt.
"Jag kommer, Klara,
men när vet gud,
låt kedjan svara
hon är min brud."

Den fångne yngling han dog i bojan
vid Falkenborg,
och visbursmön i dunkla kajan
hon dog av sorg.
När svanen landar
på blommigt skä
de trognes andar
få mötas där.

När solens första strålar glimma
på klippans rand
och tysta silverfiskar simma
mot stenig strand,
en var som fiskar
än höra kan,
att när hon viskar
så suckar han.

2246

10

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Dryckesvisa.

Bror Hellman, bror Bellman och bror Kexell
de ta sig, de ta sig
en tutting, en tutting
varenda kväll.

Dryckesvisa.

Sjöngs samtidigt av fyra olika personer. När den förste
kommit till och med Bellman, började den andre, under
det att den förste fortsatte. Så undan för undan. När
den förste kom till slutet började sålunda den fjärde
just på början.

Det var en afton, då vinden ven...

Det var en afton då vinden ven
med vinterns kyla emellan trän.
Var blomma vissnat, var fågel flytt
och sommargröniska i snö förbytt.

Jag höjde blicken mot himlen opp,
vad den var ljus, vad den var blå.
Så många stjärna jag tindra såg,
som lyser seglarn på stormig våg.

Då blänkte som stjärnan där
ett ljus åt seglarn på nattlig färd.
Så vill jag lysa min älsklings spår
och bli hans stjärna evart han går.

Om allt på jorden blir mörkt och kallt
så vill jag för honom göra allt,
om vinden sopat var blomma hän
min kärlek trotsar förgängelsen.

Farväl, min älskling, lev glad och säll,
njut livets afton till senan kväll,
men glöm ej vännen med eldig själ,
evad dig händer farväl, farväl.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Var morgon en alpros jag fäster i hatten...

Var morgon en alpros jag fäster i hatten
och börjar min vandring med staven i hand.
Från skyhöga fjällar och sorlande vatten
min jord hämtar svalka för middagens brand.
Västerut stå skyar i kvällen
de skimra i purpur och guld.
I hyddan vi samlas om kvällen,
min själ är så lycklig och säll.

Det talas så mycket om oro och kvalen,
dem känner jag ej, kan blott sjunga och le.
Men skulle de också hit komma i dalen,
då klättrar jag på berget, dit hinna ej de.
Tyst hör jag lavinernas åska,
det kommer ett snöfall från skyn,
då skynda vi alla i brådska
och vända tillbaka till byn.

O, det är så kallt, jag fryser...

O, det är så kallt jag fryser,
knappast mina kläder skylla mig.
Utav hunger och av köld jag ryser,
o, vill ingen då förbarma sig.
Mänskor, er förbarma!
Giv ack giv den arma,
giv den stackars tiggarflickan endast en bit bröd!

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Moder hon är sjuk och hemma ligger
och min lille bror hos henne är.
Det är endast bröd åt dem jag tigger
och vad jag kan få till dem jag bär.
Mänskor er förbarma!
Giv ack giv den arma,
giv den stackars tiggarflickan endast en bit bröd!

Så den lilla tiggarflickan beder
hela dagen men mot aftonen
syns hon på den väg mot hemmet leder,
snabbt hon ilär fram som kärleken.

Hon får aldrig vila, ständigt måste ila,
stackars lilla tiggarflickan till sin mor med bröd.
När hon inom stugudörren träder
ropar hon: "Min mor, här har jag bröd!"

Men ej något svar henne mera gläder,
modern har slumrat från all nöd.
Då på knä hon beder: Får jag följa Eder?"
Sen har lilla tiggarflickan aldrig bett om bröd.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Fragment av
visa.

Ingen ros och ingen blomma
pryder nånsin sjömans grav.
Endast böljor gå och komma
på det stora vida hav.

Ty man skulle överlämna
åt en mörk och dyster grav
en yngling som just nu har somnat
den döden nyss uppslukat har.

Fragment av
visa.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Vaggvisa.

När vi var små brukade vi sitta och
nynna följande ramsa, som vi lärt av
mor, för vår minsta syster Anna.

Vaggvisa.

Ria å fria
te en liden pia,
va ska hon hetta
Anna Magretta.

Nårr vi kom fram
va där ingen himma,
sad en käring po taged
å kokte melgröd.
Ja to en sticka
å ville släven slica,
hon to en ellebran
slo me po min höggra han'.
De te å svia
ja te å ria
oppad gada
nörad gada,
där hitta ja en pepparkaga,
en te de å en te me
å en te lilla Anna.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Vaggvisa.

Vyss vyss i agan
katten han to kagan,
å hade ente Anna vatt kattens vän,
så hade hon aldri fått kagan igen.

Men så kom ku ku,
han slo te kagan
så katten tappte kagan,
å så fick Anna sin kaga igen.

Vaggvisa.

2246

17

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ramsa om "släboana".

Ramsa om "släboana".

Eda gröd å dricka vann
de e allt, va släbon kan.
Men bryda sten å fälla trä,
där står släbon som ett fä.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ramsa.

Ramsa.

Innan vi började skolan, lärde far oss
räkna efter följande ramsa:

1 - 2	stau po tau
3 - 4	slau en lira
5 - 6	plocka gäss
7 - 8	plocka tocka
9 - 10	stöba lie
11 - 12	tänna bäl
13 - 14	plocka lusen au skjortan
15 - 16	lära läxan
17 - 18	stau po trappan
19 - 20	"Kan du eda gröd, din lille suge?"

R a m s o r
vid

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Leka pjätt."

"Leka pjätt."

Eni beni bonne bej
doktor Abbe tisse lej
tisse lej farbror säj:
"Eni beni bonne bej,"

Den som blev "bej" skulle "pjätta" de andra.

Eller: Lilla Lisa gick på gatan
köpte hö.
Va ska du med hö?
Ge min lilla ko.
Vad ska du med ko?
Mjölka lite mjölk.
Vad ska du med mjölk?
Göra lite ost.
Vad ska du med ost?
Ge min lilla prost.
Vad ska din lille prost?
Gå i kyrkan och predika.

Den som blev "predika" skulle pjätta de andra.

Ortöj.

"De e långt did", sa han som pegå te maunen.

Ortöj.

Prästen å hongen tjenar föan me mongen.

Han visste ente vicket ben han skulle stau
po (om en som var viktig).

Ortöj m.m.

Ortöj m.m.

Den hong, som en sk nö /tvinga/ i sköven, bider ente många här
hara.

"De tar se", sa paugen om skrigandet.

Smeens häst å skomagarens glutta
faur mest gau barfutta.

"Ja e liga gla ändå", sa paugen som sad å gräd.

Allt oppe å ente gräder,

Tomma kärl skramla värst.

Ortöj.

Ortöj.

Nårr tosinga kommer te stan, faur han' laren sälja (när
någon gjort en dålig affär.)

Gu bevare ynen (ögonen), nesan e ente ad be forr.

Den som ente tar måronen om nesan, den faur ta kvällen
om röven (om man ej steg upp tidigt).

Den asanes kommer liafort som den rasanes.

Haren kommer liafort som snigeln som sad å sov (skämt).

2246

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

23

Utslag.

Utan att yttra ett ord skulle man midsommarafton
tvätta sig i daggen.

Utslag.

2246

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

24.

"Slå troll ihjäl".

"Slå troll ihjäl"

Man tog med båda händerna om en käpp,
med ena handen om käppens mitt, med den andra
om kryckan. Så höll man käppen i ungefär 60
graders vinkel mot golvet vid vägglisten. Se-
dan gällde det att gå under käppen men utan-
för armarna utan att falla. Kunde man det "slo"
man ett troll ihjäl".

"Prega julita".

"Prega julita."

Man satt på golvet - två och två - den ene mitt emot den andre. Knäna drogs upp under hakan och händerna knäpptes över knäna. Under knäna men ovanför armarna stack man in en käpp. Nu gällde det att med fötterna (som saknade skor) lyfta den andres fötter så att denne rullade över ända. Denna lek lekte vi när jag var barn och rolig var den men om blev man förstås i fötterna.

"Tända ljuset".

"Tända ljuset".

Man lade en flaska på golvet och satte sig på den med benen i flaskans längdriktning. Benen skulle vara rakt utsträckta men så att ena fotens häl vilade på den andras tår.

I ena handen höll man ett tänt ljus, i den andra ett otänt. Nu gällde det att hålla balansen och tända det ena ljuset med det andra.

S. Kärne
Frosta

Sundmunttopp 1875

Sånglek.

2246

mynd. K. Frankmarz

LUNDS UNIVERSITETS

FOLKMINNESARKIV

Bernas Hilda Frankmarz

född 1875

Sånglek.

27

När vi började skolan lekte vi på skolgården lekar, som vi lärt hemma, men som man helst skulle vara flera till att leka, ty ju fler man var, ju roligare blev det, Vi lekte då också en lek som vi kallade för

Brum brum brillas

Två stycken skulle ställa sig mitt emot varandra. Så sträckte de händerna snett uppåt, så att de vidrörde varandras fingertoppar och så att liksom en bro bildades. De andra barnen ställde sig bakom varandra i en lång rad och lade händerna på varandras skuldror. Så gingo de under de förstas händer och sjöngo:

Brum brum brillas,
klockan rinner elva.
Kejsaren står på sitt höga slott.
Ära vare Krissman
Ära vare Lissman.
Den som kommer allra sist
han ska stoppas i den svarta grytan.

Nu var det så att den ene av dem som bildade "bron" kallades "sol" och den andre "måne". När den siste kom under "bron" slog "brovaktarna" ned händerna och fångade honom sålunda. Så frågade de honom: "Va vill du va? Sol eller måne?" Svarade han exempelvis "sol", skulle han gå och ställa sig bakom den, som kallades "sol". Svarade näste man "måne" skulle han gå och ställa sig bakom den, som kallades "måne". Så gick det undan för undan, till ingen återsöd. Sedan skulle man se, vem av de båda grupperna var starkast. Nu stod man alldeles uppåt varandra och de som stodo bakom "solen", förde och tryckte mot dem, som var bak "månen". Kunde det ena partiet rubba det andra, hade det vunnit.

Lek:

"Anna vanna gause"

Lek:

"Anna vanna gause".

En av de lekande skulde föreställa
räv - en annan gås. Bakom gåsen och
hållande i honom och varandra - men så att
att gåsen hade händerna fria - gick alla
de andra i "gåsrad!" Under det man gick sjöng
man.

Anna vanna gause,
räven e ente hemma,
han e körd te Long
å köba nya vinga
te sin gamla kvinga.

När sägen var slut hade "gäsen" kommit fram
till den som föreställde räv och ställde sig
framför honom med alla gäslingarna i en lång-
rad efter. Räven sökte nu te sist gäslingen
genom att springa förbi gåsen, som sökte
hindra honom med armarna och eftersom de
efterföljande höllo i honom och varandra,
rördes raden hit och dit. När räven lyckats
fånga en fick den gå ur leken. Så började
man på nytt tills alla gäslingarna var tagna
av räven.

Lek.

Lek.

Två och två. Den ene tog den andre i örat och sade:

- "Var bor viban?"
- "Östan om sliban."
- "Va gör hon där?"
- "Varper ägg."
- "Haur många?"
- "Kårena folla."
- "Vicka ska ja ha?"
- "Di sura." (Då klämde den till, som höll i kamratens öra till
dess han svarade:
- "Di söda". (Ju längre han dröjde att säga detta senare, ju
duktigare var han)

Främlingar i stallen.

Främlingar i stallen.

Mor sa förr i världen att det ej var bra att främlingar gick in till kreaturen i stallen. När en främling kom och det ej fanns någon i boningshuset, kunde det hända att han gick ut i stallen. Då blev mor ond. "Va skulle han där ad göra. De kunne lätt hanna kregen nåt". När något kreatur blev sjukt brukade mor alltid tänka efter, vem som varit i stallen närmaste tiden förut, ty det kunde ju hända att kreaturets död berodde på häxeri.

2240

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

31

Julbrödet vid vår-
arbetets början.

Julbrödet vid vår-
arbetets början.

Julbrödet skulle tillvaratagas och ett par skivor
därav givas åt hästarna vid vårarbetets början. Det skulle
göra dem kraftiga.

Skane
Lundstorp, S. för
Frosta ark
nyttår, 1929

2246.

2246

32

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

1976 R. Frankman

br 15 Rida Frankman

född 1875 i Lundstorp, S. för

nam

Sista kärven.

Sista kärven.

Alla som varit med om bindningen av säden skulle binda ett band om den sista kärven, som kallades "staudaren". Detta skedde under skämt och glam. Den var större än de övriga kärvarna och kördes in på sista lasset. Något övrigt skedde ej med densamma. Sista lasset kallades "suggan".

Linberedning.

Jag är glad att vara född på landet i ett gammalt äkta bondehem och vid den tid då mycket, som nu köpes färdigt, tillverkades hemma. Jag hade inte ägt så många, glada, ljusa minnen om jag varit född ett tiotal år senare. Vad som särskilt var trevligt var allt arbete som rörde linet. Och att äga ett vackert välfyllt linneskåp! Det var mors stolthet. Vi voro många att slita, och något skulle läggas på lager, så att vi barn skulle ha att börja bo med och vi voro sju stycken, så att lin fick sås varje år - det fick inte prutas på. Alltid när far sådde säden nere i "marna" så skulle han sätta av ett bra stort stycke att så lin på. Linsådd var ett arbete, som krävde vana och skicklighet, ty det skulle sås ytterst jämnt. Blev det sått för tjockt blev linet klent och kort och lade sig och ruttnade bort. Om det såddes för tunt fick ogräs övertaget. Sedan sådden var kommen upp gick mor och såg om sin "hör" om den "sto grannat". Jo, det gjorde den vanligtvis och sedan kunde den reda sig själv tills den skulle lukas. Det gjordes när "hören" var så där ett kvarter lång och då fick man inte trampa för tätt för att inte trampa ner den. Allt man plockade bort skulle man taga i förklädet och bära bort. Det fick inte kastas i "hören". Vanligtvis tömde alla sina förkläden i något, som tillhörde en annan och denne gick sedan bort med avfallet. Nu fick "hören" sedan växa och blomma i fred (och se den i blom, det var en vacker syn) till hösten, då den var färdig att "röska"

Linberedning.

(plocka upp). Då tog mor sina pigor och jag, som var störst av mors egna "töser" med och så "röske vi", d.v.s. vi tog med båda händer om mitten på en handfull hör och med ett ryck fick man den upp med roten. När man sen ryckt upp så mycket man kunde hålla i händerna, lade man det på marken. Nästa handfull lade man i kors ovanpå det förra och så fortsatte man väl en femton händer fulla. Sen började man en ny hög. Om en stund gick mor och satte upp

stukor.

stukor. - Det gjorde alltid mor bäst själv. Då tog hon två händer fulla med hör och satte upp mot varann, sedan två till och satte korsvis mot dem och sedan satte hon runt om dessa fyra till så det blev ett enrlag om "neg" (kärve) en gång det blev torrt och skulle bindas. Nu fick det stå och torka tills det inte mer kändes segt. Skulle det bli blåst och "stukorna" föll omkull, fick man resa upp dem igen. Efter en tid var hören färdig att bindas och tas hem. Då kom lilla mor Berlin och "snodde band" av råghalm och knöt hören i stära knippen och så bands och lastades ett stort lass och var hören grann då var mor belåten. Nu blev det brått om att få hören "rebad". En alogan sopades och från magasinet hämtades "reben" ned och lades med ändarna på två "halvtönnemaul" och två satte sig gränsle över den på var sin sida om "reban" (den grova), d.v.s. en lång järnkam, som kammade av "knebled". Var och en tog så en stor handfull hör och med ett lätt slag fick man den ner i kammen så att kneblen satt på ene sidan och händerna med hören på den andra; nu ett ryck och så flög kneblen

stukor.

på golvet. Så fortsattes växelvis med var sitt slag på reban tills hören var ren, då en ny handfull togs. Var stod nu rågstubben längst och styvast? Där skulle hören bredas ut, mycket tunn i långa rader och tryckas ned så mycket att den inte blåste bort. Regnade det var det bra, ty nu skulle hören ligga och bli rutten och skör, så att den gick lätt att "bryda". Så gick mor och tittade om sin hör och tog några strån och gnuggade dem i handen, bröts de då lätt var den färdig. Med rävsor skulle man nu rävsä samman den och fick vara försiktig att ej rågstubben följde med. O, så, ja, så kom det roliga "bryde gillet." Dagen innan börjades tillredelsen. Då bakte mor fint bröd - sådant förekom eljest inte i vardagslag- och vetebröd och slaktade hös eller kycklingar eller om far hade en kalv färdig. (På kvällen lade man sig med glädje och önskade bara att det snart vore morgon.) "Brydestuan" skulle också ses över, kanske behövdes det nya stänger över "brydehåled" eller muren skulle tvättas och ansas och "torresan" budadas. "Spring ner te mor Tun och fråga om hon kan komma och hjälpa voss och bryda i måren", sa mor. Visst kan hon. Ingenting kunde hålla henne borta i detta fall. Tidigt om morgonen var hon här och i farten. Ingen behövde säga: gör det, ty hon visste själv var och hur allt skulle göras. Mor styrde med maten och nu voro prästadrängarna (far hade prästgården på arrende och två statdrängar boende där) och våra egna drängar mätta och i ordning och nu lastades braugorna och torv och ved och en stor björkekvast på ett lass och så tar det av till brydestuan. Nu gällde det för torresan att få en god brasa i brydegraven och vatten i spannen och

och kvasten till rätta, sen lade hon av hören ovan-
på stängerna, som lågot ett par alnar ovanom brasan
med en halv aln emellen - genom att hören låg över
brasan hindrades värmen från elden att gå upp och
hören blev duktigt varm och torr, men påpasslig fick
man vara, att den inte tog eld, och vändas fick den
ofta och så fick mor ha ett öga på elden, att den ick e
brann för högt. Om så var fallet kom kvasten i vatten-
spannen och sen en dusch, ibland fick man duscha upp-
åt med kvasten också, ty gnåstor från torven hotade
ju alltid att sätta eld på hören, som låg på tork.
Nu hade far och drängarna ordnat "braugorna" och nu
ropades det: "E de nån torr inge," - "Ja nu kan I
komma fau", svarades det. Var och en fick så en
"töss" under armen och gick till sin "brauga" å bröd.
Det var ett styvt arbete, ty braugans överdel skulle
lyftas och tryckas med fart och kläm. Och det fick
göras med ena handen, andra armen och handen höll
hören. Så började man bryda ända nere vid roten och
sakta lät man den löpa genom braugan, ända upp till
toppen. Då lyfte man upp braugans överdel och lät
hören glida genom ända till roten igen. En och an-
nan gång fick man vända sin töss så att det, som
var ytterst kom innerst eller "ansa tösen" d.v.s.
dra ut och jämna den när den blev för lång. "Nu
är min töss fin", hördes det som svar "Ja e de nme
som e dålit bröden, så e de din då för den kan inte
va bra i nu." fick han igen. Vad det skämtades och
glammades i brydestuan, jag glömmer det aldrig, jag
glömmer det aldrig. Rätt som det var kom man me
kaffe och kakor eller smörgåsar och då blev det rast
men torresan fick inte lämna sin plats - det var för
stor risk. Middag bar mor och pigorna också dit och
det var ett "göre", när så många skulle ha mat, - det

var inte att gå hem förrän kväll och allt var slut, då mor väntade med risgröt. En rolig dag var gången till ända. Vem ska få till att skötta i år var mors nästa bry. "Ack här e ju bägge Pernillorne och så mor Anna Tua och Maria Tua och mor Jöns Svens". En dag var de också här i gång med "skättegillet", "Skatteföder" och "Skattetre" var framme och vi satt på ena logan i två rader mitt emot varann, den ena raden skulle "grövskatta" och den andra "finskattna", d.v.s. först skatta en de flesta och grövsta "skävorna" av och så lämnades den till den mitt emot sittande och den skulle skatta den riktigt ren. Det var ett trevligt arbete, men ont i armen fick man, men kvicka infall och skämt trötto aldrig. Nu var det inte "tussa" längre utan händer och var hand vreds ihop och stoppades i en säck. Sen då allt var färdigt skulle man "resta opp skattefallet" så kallades det lin, som under sättningen fallit på golvet bland skävorna (skalen). Nu var linet färdigt att hägla, man tog fram ett par starka stolar och lade med ryggarna mot golvet och band fast häglorna på de översta benen och sen tog mor linhänderna och vred i "lockar". En lock gjordes så. Mor tog en liten handfull lin, med båda händerna höll man på mitten, så började man att vrida mest med ena handen och efter som det vreds runt lade det sig själv i krets och till sist var ena halvan ett litet "hoed" (huvud), den andra halvan, som var lös drog man nu upprepade gånger genom häglan tills allt löst lin var häglat av, sen snodde man ett hoed av den andra halvan och löste och häglade den. Allt man på detta vis häglade av var blånor, det övriga var finaste linet och därav vävdes duktyg och fina lakan och handdukar.

Därefter vidtog spinningen och vid spinnrockarna sjöngs visor, mor sjöng sina egna lite svärmodiga, men ack, så vackra sånger och pigorna sjöngo nästan alltid kärlekssånger, som voro så långa och med många verser. Jag minns hur roligt det var att sjunga, när spinnrockarna gick men så kunde det hända, att alla på en gång stnade och man var mitt i en vers och fick stanna där tills "rockarna" kom igång igen och man på nytt fick ta upp tråden. Den som fick det mesta garnet spunnet fick den längsta räcken att lägga på "blegan" och det tävlades om den hedern.

När våren på nytt kom hade mor blegan klädd med långa räckor.

Ja, det var den tiden och jag är glad över att ha varit med om den.

2246

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

39

"Fånga haren"

"Fånga haren"

Den som högg sista skåren på ett sädesfält
"fångade haren". "To du haren?", brukade de
andra huggarna skämtsamt fråga honom. Något
mera var det inte.

Skåne

Första

Gudmundtorp

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

acc 2246

2246

40

Julafton.

Julafton.

Julafton skulle hundarna vara inne i "stuan" och även de skulle ha av "julagröden".

Vid bjälkarna i "stuan" stacks in eneris.
Pigan tog ur sin kista en "juladua" av papper.
Den hängdes över husbondens plats.
Bonader hängdes på de väggfasta bänkarna.
En halmkrona (fotogr. av Albert Nilsson) hängdes,
pyntad med pappersblommor och vackra band,
över bordet.

Förr i världen gick här också omkring krämare och sålde "julabrev". Det var tryckta bilder med bibliska motiv. Dessa hängdes upp på väggarna i "stuan".

2246

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

41

Julens mellandagar.

Julens mellandagar.

Under Julens mellandagar gick man förr
i världen, berättade far, omkring och dansade
på granngårdarna, bönder, pigor och drängar om
varandra. Trakteringen kunde ju ej bli något särskilt
när så mycket folk var samlat, men roligt hade man.
Hela den tiden blev där nästan ingen tid över till sömn.

2246

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

42

"Mågningen" i stallen
Annandag jul.

Mågningen i stallen
Annandag jul.

Annandag jul steg drängarna tidigt
upp för att "måga" under kreaturen i stallen. Sedan
skyndade de sig till grannstället. Var icke "mågningen"
där undangjord, kastade man gödsel från "korren" in i
stallen. Och det var ofta ett drygt g arbete att få ut
gödseln, ty drängarna hade sannerligen inte sparat sina
krafter.

Skane
H. J. Frankman
En. Gudmåndag

acc. 2246.

43.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Myt. K. Frankman
Ber. L. Frankman
Född 1875.

Veckan innan Påsk.

Veckan innan Påsk.

Dagarna i veckan innan påsken kallades
Palmsöndag, Frimåndag, Videtisdag, Askeonsdag,
Skärtorsdag, Långfredag och Skitta lördag.

På Videtisdag skulle man alltid äta pann-
kakor.

2246

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

44

Vad kråkan skrek.

Vad kråkan skrek.

När kråkan skrek, sa alltid far: "Snyd dej, onge,
förr hör du ente ad krågan skriger; Snörärm, snörärm! "

2246

45

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Kyssa bröd.

Kyssa bröd.

När vi var små och vi satt omh åt och råkade
tappa en bit bröd, skulle vi ta upp den och kyssa den.
"Brödet e en Guds gava å forr va de iblan' SÅ SVAURT
me de ad de fick бага bark i ed. Därforr ska de vördas".
Så sa far. Om brödet blev aldrig så nedsmutsat av golvet
måste vi äta det, sedan vi torkat av den värsta smutsen.

Andersmundeberg, Lk

2246. 2246 Hilda Frankman, f. 1875 46

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Slakt.

Slakt.

Slakta skulle man göra när månen stod i ny och inte i nedan, för då kröp fläsket ihop. Det har jag själv sett exempel på många gånger nu, nåt folk inte aktar de gamla föreskrifterna.

2246

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

47

Vävning.

När en räcka sveptes för vävning fick ingen komma in i rummet för det kunde hända att den kommande hade "ond fod" och då fick man besvär med vävningen. Skulle någon av oförsikt råka komma in i rummet - isynnerhet var fruntimmer farliga - skulle de som svepte, när denne någon avlägsnade sig, spotta 3 gånger. Vad "ond fod" betydde har jag aldrig erfarit, endast att det var något farligt, som

Vävning.

Systematiskt register.

Landskap: *Skåne* Socken: *Judemundtorps m. Västskä*Fullständigt namn: *Heide Gustavsson*Född den *1875* på *Öketorps gård*
(gård eller by)i *Judemundtorps m. Västskä*
(socken och landskap)Yrke: *Husfästare* Bisyssla: *Penningvärd*

Bosatt å följande platser:

Alltid boende på Öketorps gård.
(socken, landskap, tid)Bor nu *Öketorp på Snogeröd.*Faderns namn: *Nils Hansson* (gård eller by jämte postadress) född *1874*Moderns namn: *Johanna Olofsdotter* född *1871*Sedan huru länge är släkten känd: a) fädernet? *1725* b) modernet? *1709*

Närmare upplysningar om släkten:

Fadern och farfarsen m. hantverkare
(t.ex. inflyttning, yrken m. m.)*Morfadern mjöllare i Skancke*Sagesmannens barndom: *Stängt arbete i hemmet*
(el. upptecknarens)skolgång: *i Judemundtorp* (sysselsättning, syskon)

Läsning: *Tidningen och religiös andaktsboken.*
(böcker, tidningar m. m.)

Resor: *Rensperd utom Skåne*

Har sagesmannen sina hägkomster efter vissa personer? Vilka?
(el. upptecknaren)

Huvudsakligen efter moten och fiken

Deltagande i föreningslivet: *~~Deltaga flitigt i det kommunala livet~~*

Förtroendeuppdrag:

Övriga upplysningar:

Har alltid varit sjuklig.

Död den

(år och dag)

Ant. av

Dessa uppgifter ha insänts av:

Rut Frankena

(namn och fullständig adress)

Gårdsbergsgatan 6

Malmö

år

1929

2246

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

47 sidor.

Uppt. efter

Hilda Frankman, Eketorp, *Söd muntl öfvers s: 12.*

Frosta härad. Skåne.

Av Kurt Frankman.

1929

Folkvisa.

"Vem viskar i den stilla dalen..."

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ortöj.

2210

2210

2240

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Jullekar.

Linberedning.

Egenhändigt nedskrivet av Hilda Frankman.

2246.

Sagesman
Hilda Frankman

Skåne
Frosta län
Gudmundtorps socken
Eketorps gård

ALBERT K. KISTE
Fotograf
BOSTON, MASS.

Kurt Frankman 1929